

ТРАНСФАРМАЦЫЯ “БЕЛАРУСКАЙ МАДЭЛІ” Ў ВАРУНКАХ СУСВЕТНАГА КРЫЗІСУ

АЛЯКСАНДР СІНКЕВІЧ

Анатацыя: Сусветны эканамічны крызіс закрануў Беларусь параўнальна нязначна і нават надаў ёй пэўныя канкурэнтныя перавагі. Але гэтыя магчымасці могуць быць згублены, бо розныя варыянты эканамічнай лібералізацыі “беларускай мадэлі”, якія прапануюць улада і апазіцыя, з’яўляюцца анахранічнымі і месцяць у сабе пагрозы страты суб’ектнасці. Больш перспектыўна выглядае шлях эканамічнай мабілізацыі на далёкасяжныя стратэгічныя мэты, г.зн. курс нават не на мадэрнізацыю, а на футурызацыю “беларускай мадэлі”.

Ключавыя словы: крызіс, “беларуская мадэль”, мадэрнізацыя, мабілізацыя.

TRANSFORMATION OF THE “BELARUSIAN MODEL” DURING THE GLOBAL CRISIS

Abstract: The global economic crisis has affected Belarus rather insignificantly, and even gave it a definite competitive advantage. But these opportunities can be lost, as the different versions of the economic liberalisation offered by government or opposition are anachronistic and contain a threat of loss of independence. The path of economic mobilisation for far-reaching strategic goals looks more promising, as it implies not simply modernisation, but a “futurisation” of the Belarusian model.

Keywords: Crisis, “the Belarusian Model”, Modernisation, Mobilisation.

1) Сусветны крызіс і Беларусь

- Тэндэнцыі апошніх гадоў

Цягам XX стагоддзя колькасць вялікіх аўтаркічных прастораў скарачалася, і ўрэшце яны зліліся ў амаль гамагенную агульнапланетарную эканамічную прастору. Крызіс 2008 г. справакаваў выбух нацыянальных і рэгіянальных пратэкцыянісцкіх антыглабалісцкіх абмежаванняў – па стане на 2012 год у свеце налічваецца 2650 захадаў паводле *Global Trade Alert (Global...)*. Адначасова ўзрастае роля адміністрацыі аднаго дзяржаўнага і наднацыянальнага рэгулявання: закон Дода-Франка, пагадненне Базэль III, праграмы падтрымкі нацыянальных эканомік, стварэнне мегафлосаў для прагназавання і індэкатыўнага кіравання эканомікай (напрыклад, для Еўрапейскага саюзу – праект *Future ICT (Future...)*).

Гэта выразна сведчыць пра два сусветныя трэндзы, натуральныя для крызіснай эканомікі: **дэглабалізацыю і дэлібералізацыю**. Наколькі працяглымі і глыбокімі стануць гэтыя працэсы, якую ступень сацыяльнай радыкалізацыі яны пацягнуць за сабой, пакуль невядома, але некаторыя даследчыкі, напрыклад, Дэніс Медоўз (2012) і Андрэй Фурсаў (2009), заяўляюць, што сучасны крызіс з'яўляецца вынікам дасягнення межаў росту эпохі і знакам будучай змены тэхналагічнага ўкладу, што можа мець катастрафічныя наступствы для значнай часткі чалавецтва.

- Уплыў сусветных крызісных з'яў на беларускую эканоміку

Дакладчыкам было праведзена параўнальнае даследванне дынамікі за 2008–2011 гг. ключавых сацыяльна-эканамічных паказчыкаў паводле дадзеных МВФ (*International...*, 2012) для Беларусі, навакольных краін, Германіі і Расіі (еўрапейскія эканамічныя лідары), Грэцыі і Іспаніі (еўрапейскія эканамічныя аўтсайдары). Асобна можна вылучыць наступныя асаблівасці “беларускай мадэлі” ў варунках крызісу:

- доля валавага ўнутранага прадукта (ВУП) у сусветным аб'ёме стабільна ўзрастае, таксама, як і тэмпы росту экспарту, а ўсе іншыя краіны дэманструюць адваротную альбо супярэчлівую дынаміку;
- паказчык ВУП на душу насельніцтва ў Беларусі па ППЗ ушчыльную наблізіўся да ўзроўню Польшчы і Прыбалтыкі і значна перавысіў украінскі ўзровень;
- адмоўнае знешнегандлёвае сальда Беларусі, якое спарадзіла валютны калапс у 2011 г. і інфляцыйны выбух, характэрнае таксама і для іншых краін, акрамя Германіі і Расіі;
- нізкі ўзровень сярэдняга заробку ў валютным вымярэнні дадае, з аднаго боку, канкурэнтных пераваг беларускім экспарцёрам, а з іншага – выклікае ўцёкі кваліфікаваных кадраў на працу за мяжу.

Беларуская эканоміка застаецца менш лібералізаванай і менш інтэграванай у сусветную сістэму фінансаў, інвестыцый і падзялення

працы, параўнальна з суседнімі дзяржавамі і большасцю краін свету. Таму глабальныя крызісныя працэсы не так балюча адбіваюцца на Беларусі, што дазваляе ёй дэманстраваць неблагую дынаміку значнай часткі ключавых эканамічных паказчыкаў, асабліва на фоне суседзяў. Інтэграцыя не ў глабальны свет, а ў вялікую прастору роднасных народаў, з адначасовай агульнай дэлібералізацыяй, дае Беларусі некаторыя перавагі і дадатковыя магчымасці для якаснага развіцця нацыянальнай эканомікі.

2) Антыкрызісная ўстойлівасць беларускай мадэлі

- Аналіз устойлівасці беларускай мадэлі, прапанаваныя варыянты яе трансфармацыі

Валютны крызіс 2011 г. прадэманстраваў нізкую якасць дзяржаўных сістэм планавання і кіравання беларускай эканомікай, яе неадэкватнасць складанай крызіснай рэальнасці і замаруджанасць рэакцыі на раптоўныя выклікі. Кансервацыя беларускай мадэлі можа пацягнуць тэхналагічную дэградацыю і паступовую страту дзяржаўнай суб'ектнасці.

Ні ўлада, ні апазіцыя не бачаць іншага шляху акрамя эканамічнай лібералізацыі і ўбудовы Беларусі ў глабальную сістэму падзялення працы, дыскусія тычыцца толькі тэмпаў і глыбіні гэтых працэсаў. На фоне сучасных сусветных трэндаў дэлібералізацыі і дэглабалізацыі падобныя намеры выглядаюць эканамічным самагубствам, добраахвотнай здачай суверэнітэту на карысць канкурэнтаў і ператварэннем краіны ў дэпрэсіўную правінцыю Еўрапейскага ці, хутчэй за ўсё, Еўразійскага саюзу.

- Перспектывы надання беларускай мадэлі мабілізацыйнага характару

Альтэрнатыўны шлях – запуск мабілізацыйнай мадэлі развіцця, засяроджанай не столькі на ўзроўні дабрабыту насельніцтва, колькі на інавацыйных праектах, скіраваных у новы тэхналагічны ўклад. Класічнае вызначэнне мабілізацыйнага тыпу развіцця прафесара А.Фонатава (1993): “Развіццё, арыентаванае на дасягненне надзвычайных мэтаў з выкарыстаннем надзвычайных сродкаў і надзвычайных арганізацыйных форм”. Мабілізацыйнасць грунтуецца на прынцыпах “галоўнага звяна”, каманднасці, дыскрэтнасці, свядомасці і дасягнення мэты любым коштам.

Мабілізацыйная мадэль эканомікі выкрышталізавалася ў найноўшы час, як адказ грамадства на надзвычайныя выклікі, перадусім ваеннага кшталту, бо вайна ператварылася на татальную з’яву, якая тычыцца кожнага грамадзяніна. На пачатку ХХ ст. мабілізацыйная эканоміка пашырылася на ўсе краіны, ўцягнутыя ў I сусветную вайну. У міжваенны час мабілізацыйныя механізмы ва ўсім свеце набылі свядомы і плана-

вы характар, дасягнуўшы найбольшага развіцця падчас II сусветнай вайны. Менавіта на эпоху росквіту мабілізацыйнай эканомікі прыпадаюць найвялікшыя навуковыя і тэхналагічныя дасягненні чалавецтва.

Для запуску мабілізацыйнай мадэлі грамадства, прыватны сектар і дзяржаўныя інстытуты павінны прадэманстраваць адзінства мэтаў і ператварыцца ў агульную карпарацыю са спалучэннем дырэктыўнай і індывідуальнай сістэм кіравання.

Паспяховы старт мабілізацыйнай мадэлі здатны ператварыць Беларусь у рэгіянальны эканамічны полюс, прыцягальны для іншых народаў, і высунуць нашу краіну на першыя ролі ў працэсах “інтэграцыі інтэграцый” паўночнай кантынентальнай прасторы. Ініцыятыва для запуску мабілізацыйнай мадэлі павінна зыходзіць ад грамадзянскай і бізнэс-супольнасцяў, бо гэта дазволіць ім артыкуляваць і эфектыўна адстойваць свае інтарэсы.

Бібліяграфія

1. Медоуз, Деннис (2012). «Мало не покажется», Эксперт, №16 (799), URL (доступ 29.12.2012) <http://expert.ru/expert/2012/16/malo-ne-rokerzhetsya/>
2. Фонотов, А.Г. (1993). *Россия: от мобилизационного общества к инновационному*. Москва: Наука.
3. Фурсов, Андрей (2009). “Кризис-матрешка”, *Завтра*, №11 (799), URL (доступ 29.12.2012) <http://zavtra.ru/cgi/veil/data/zavtra/09/799/51.html>
4. Future ICT, URL (доступ 29.12.2012) <http://www.futurict.eu/>
5. Global Trade Alert, Real-time information on state measures, URL (доступ 29.12.2012) <http://globaltradealert.org/sites/default/files/csv-data-master.csv>
6. International Monetary Fund (2012). *World Economic and Financial Surveys, World Economic Outlook. Database—Country Information*, URL (доступ 29.12.2012) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/WEOApr2012all.xls>